

Отримано: 6 листопада 2013 р.*Прорецензовано:* 2 грудня 2013 р.*Прийнято до друку:* 20 грудня 2013 р.

Кнейслер О. В., Налукова Н. І. Фінансове адміністрування і менеджмент у системі управління фінансами суб'єктів господарювання / О. В. Кнейслер, Н. І. Налукова // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»: збірник наукових праць / ред. кол. : І. Д. Пасічник, О. І. Дем'янчук. – Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2013. – Випуск 24. – С. 169–173

УДК 631.152

JEL Classification: L11

Ольга Володимирівна Кнейслер,

доктор економічних наук, доцент кафедри фінансів суб'єктів господарювання і страхування Тернопільського національного економічного університету,

Наталія Ігорівна Налукова,

кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів суб'єктів господарювання і страхування Тернопільського національного економічного університету

ФІНАНСОВЕ АДМІНІСТРУВАННЯ І МЕНЕДЖМЕНТ У СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

У статті розкрито сутність фінансового адміністрування і менеджменту, визначено їх місце та ознаки ідентифікації у системі управління фінансами суб'єктів господарювання.

Ключові слова: фінансове адміністрування, фінансовий менеджмент, управління фінансами, суб'єкти господарювання.

Ольга Владимировна Кнейслер,

доктор экономических наук, доцент кафедры финансов субъектов хозяйствования и страхования Тернопольского национального экономического университета,

Наталья Игоревна Налукова,

кандидат экономических наук, доцент кафедры финансов субъектов хозяйствования и страхования Тернопольского национального экономического университета

ФИНАНСОВОЕ АДМИНИСТРИРОВАНИЕ И МЕНЕДЖМЕНТ В СИСТЕМЕ УПРАВЛЕНИЯ ФИНАНСАМИ СУБЪЕКТОВ ХОЗЯЙСТВОВАНИЯ

В статье раскрыта сущность финансового администрирования и менеджмента, определено их место и признаки идентификации в системе управления финансами субъектов хозяйствования.

Ключевые слова: финансовое администрирование, финансовый менеджмент, управление финансами, субъекты хозяйствования.

Olha Volodymyrivna Knesler,

PhD in Economics, Associate Professor of Financial enterprises and insurance Department of Ternopil National Economic University,

Natalia Igorivna Nalukova,

Ph.D in Economics, Associate Professor of Financial enterprises and insurance Department of Ternopil National Economic University

FINANCIAL ADMINISTRATION AND MANAGEMENT IN THE SYSTEM OF FINANCIAL ADMINISTRATION OF ENTERPRISES

The essence of financial administration and management has been described in the article. Their role and the features of identification in the system of financial administration of enterprises have been determined.

Key words: financial administration, financial management, financial administration, enterprises.

Постановка проблеми. В умовах утвердження ринкових засад господарювання та необхідності фінансової стабілізації вітчизняної економіки важливими чинниками успішного розвитку вітчизняних суб'єктів господарської діяльності у довгостроковій перспективі є наявність фундаментальної мети розвитку та побудова ефективної системи управління їхніми фінансами, орієнтованої на досягнення цієї

мети. Управлінська діяльність із достатнім фінансовим підґрунтям створює можливості для прийняття керівниками таких фінансових рішень, що спрямовані на виконання завдань, визначених власниками. У цьому контексті особливої актуальності набуває дослідження науково обґрунтованих підходів до управління фінансами суб'єктів господарювання із застосуванням спеціальних принципів і методів фінансового адміністрування й менеджменту, виокремлення ознак, які сприяють чіткій ідентифікації та правильному розумінню змісту цих управлінських систем, сфери їх застосування, узгодженню й виявленню взаємозв'язку між ними.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вивченню проблем фінансового менеджменту присвячені праці таких відомих учених, як Г. Бірман, І. Бланк, Ю. Брігхем, М. Єрмошенко, О. Кнейслер, А. Поддерьогін, К. Уолт, Н. Чумаченко, Х. Хунберг. При цьому їх увага зосереджена на основних положеннях фінансового менеджменту у сфері бізнесу. Окремі аспекти фінансового менеджменту, що стосуються управління грошовими потоками, капіталом, прибутком, активами, фінансовими ризиками підприємств стали об'єктом дослідження Б. Коласса, С. Майерса, Дж. К. Ван Хорна, В. Ковальова, М. Крейніної, Е. Стоянової, А. Шеремети та інших учених. Водночас малодослідженими залишаються проблеми, що стосуються фінансового адміністрування суб'єктів господарювання. Відсутні інтегровані дослідження, що формують теоретичну базу для побудови цілісної моделі, спрямованої на ефективне управління фінансами суб'єктів господарювання, поєднуючи ключові особливості фінансового менеджменту та фінансового адміністрування.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є обґрунтування економічного змісту фінансового адміністрування та фінансового менеджменту установ і організацій, визначення їх місця та ідентифікація призначення у системі управління фінансами суб'єктів господарювання з метою задоволення потреб та інтересів.

Виклад основного матеріалу. Сучасна фінансова термінологія для тлумачення управління фінансами суб'єктів господарювання використовує декілька понять: фінансове адміністрування; фінансовий менеджмент; фінансовий інжиніринг; корпоративне управління [1, с. 447–448]. При цьому фінансове адміністрування розглядається як невід'ємна складова загального управління діяльністю державних установ і організацій, що визначається комплексом адміністративних принципів, методів і форм організації управління всіма аспектами їх фінансової діяльності. Методи фінансового адміністрування ґрунтуються на наказах, розпорядженнях, авторитеті влади, принципі обов'язкового й точного виконання вказівок підлеглими та виконавцями. За такого підходу об'єктом фінансового адміністрування є фінансова діяльність лише державних установ і організацій.

Водночас фінансовий менеджмент ґрунтується на принципах економічного вибору: вибір здійснюють люди; багатоваріантність вибору управлінських рішень; будь-який варіант рішення оцінюється з погляду співвідношенням витрати / вигоди (доходи); вибір здійснюється в умовах невизначеності, тому кожен варіант рішення оцінюється з погляду співвідношенням витрати / ризик / доходи; персональна відповідальність за пошук і вибір рішення; контроль та відповідальність за виконання рішення, реалізації проєкту [2; 8]. Відповідно сфера застосування фінансового менеджменту значно ширша і розповсюджується на фінансову діяльність більшості суб'єктів господарювання.

У вітчизняних та російських економічних виданнях зазначено, що адміністрування – це: формальна, бюрократична управлінська діяльність керівників і органів управління установою, організацією, яка здійснюється в основному через суворе дотримання норм чинного законодавства, наказів, розпоряджень, інструкцій без оцінки альтернативних варіантів [3; 4, с. 11]; здійснення управлінських функцій, розподіл, узгодження та координація, тобто організація роботи персоналу на основі формалізації і суворої регламентації [5, с. 25]. При цьому Н. Кривокульська наголошує, що в науковій літературі досить часто ототожнюються поняття «адміністрування» й «управління», та стверджує, що «розгляд цих понять як ідентичних за змістом має негативний відтінок, оскільки означає формалізм в управлінні... У результаті цього адміністративний підхід до управління часто характеризують як формально-бюрократичний, одновекторний процес управлінського впливу на об'єктний склад із використанням бюрократичних (владних) засобів» [5, с. 25]. У ринкових умовах господарювання органи державної влади у процесі власної життєдіяльності під впливом змін динамічного зовнішнього середовища змушені шукати нові види управління, одним із яких є адміністративний менеджмент. Найбільш повно подає його визначення А. Ф. Мельник, стверджуючи, що адміністративний менеджмент – це сучасний стиль управління, що принципово відрізняється від бюрократичних форм і методів, побудований на засадах демократії з мінімізованим втручанням держави в усі сфери суспільного буття, за винятком надання тих послуг, які відсутні на ринковому полі [6].

На противагу автори англomовних видань термін «адміністрування» переважно трактують як управління справами не лише державних, але й підприємницьких структур [7; 8]. На їх думку, фінансове адміністрування – це:

1) діяльність на етапі становлення та початкового розвитку суб'єктів господарювання, що передбачає обов'язкове дотримання норм чинного законодавства стосовно формування фінансових ресурсів;

2) діяльність, пов'язана із управлінням фінансовими ресурсами певного суб'єкта господарювання з метою забезпечення мети функціонування;

3) діяльність, пов'язана із реалізацією фінансової політики, яка визначається керівництвом суб'єкта господарювання;

4) діяльність, пов'язана із веденням фінансових справ суб'єктів господарювання, що передбачає підготовку, реалізацію, виконання фінансових планів на усіх етапах фінансового планування тощо.

У наведених визначеннях спільним є те, що вчені тлумачать термін «фінансове адміністрування» як діяльність, яка чітко регламентована і передбачає дотримання відповідних встановлених процедур, умов чинного законодавства при прийнятті управлінських рішень у сфері фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання. Однак фінансовий менеджмент як управлінська діяльність також ґрунтується на дотриманні норм законодавства при формуванні капіталу, методики формування прибутку та вимог до його оподаткування і т. ін.

Стосовно фінансового менеджменту, то вчені й практики переважно визначають це поняття як: процес управління грошовими ресурсами суб'єктів господарювання, що включає планування, координацію, моніторинг, організацію та контроль; управлінські рішення, спрямовані на придбання і фінансування довгострокових і короткострокових кредитів компанії; процес фінансового планування, основна мета якого – забезпечення позитивних грошових потоків, і включає він адміністрування та обслуговування фінансових активів, виявлення й управління ризиками; систему принципів і методів розробки та реалізації управлінських рішень щодо формування, розподілу та використання фінансових ресурсів підприємства й оптимізації обороту його грошових коштів [2; 8; 9–11].

Таким чином, у контексті фінансового адміністрування відбувається управління фінансовими ресурсами на основі суворого дотримання встановлених правил, процедур, обмежень. Фінансовий менеджмент спрямований на удосконалення фінансово-господарської діяльності, що передбачає використання економічних важелів при прийнятті оптимальних фінансових рішень. Тобто фінансове адміністрування є окресленою нормами законодавства діяльністю керівників щодо забезпечення необхідними фінансовими ресурсами поточної діяльності суб'єктів господарювання, а у контексті фінансового менеджменту прийняті фінансові рішення спрямовані на забезпечення розвитку господарюючих суб'єктів на перспективу.

Відповідно, відзначивши основні сутнісні характеристики, притаманні як фінансовому менеджменту, так і фінансовому адмініструванню, зауважимо, що основний зміст фінансового адміністрування та менеджменту полягає у прийнятті фінансових рішень щодо управління формуванням, розподілом і використанням фінансових ресурсів суб'єктів господарювання на основі чинного нормативно-правового забезпечення, інструктивного матеріалу, встановлених правил і процедур, враховуючи принципи свободи економічного вибору, з метою забезпечення ефективного функціонування суб'єктів господарювання та виконання завдань, визначених власниками.

Фінансові рішення як один із ключових елементів фінансового адміністрування та менеджменту є процесом пошуку й обґрунтування рішення, що реалізується особою, яка приймає рішення, за допомогою визначених методик, методів та правил, з декількох можливих та які є обов'язковими до виконання. Приймаються такі управлінські рішення у сфері формування, розподілу, використання фінансових ресурсів суб'єктів господарювання з метою виконання завдань, визначених у їх статутних документах.

Мета та специфіка діяльності суб'єктів господарювання мають безпосередній вплив на фінансові рішення керівників стосовно: виробничого розвитку; організації фінансової роботи; оплати наданих послуг; оплати праці; преміювання; соціального забезпечення; рівня залучення позикових коштів; структури джерел фінансування та їх вартості; обґрунтування доцільності інвестицій; розробки фінансових планів; дотримання встановлених фінансових норм і нормативів; визначення обсягів надходжень і видатків грошових коштів; організації кредитних взаємовідносин; оформлення фінансової документації; аналізу фінансового стану; контролю за виконанням планових фінансових показників; участі в розробці та впровадженні пропозицій щодо покращення фінансово-господарської діяльності.

На фінансові рішення, прийняті керівниками суб'єктів господарювання, впливають такі зовнішні чинники, як: стан економіки; фінансова політика держави; законодавчо-нормативна база; державне фінансове регулювання; дії конкурентів; дії постачальників та поведінка споживачів; дії фінансових посередників; дії інвесторів; рівень соціально-культурного розвитку; соціальні, культурні та екологічні чинники. Склад внутрішніх чинників обумовлений внутрішнім середовищем суб'єктів господарювання та визначається їх виробничим, фінансово-господарським, кадровим потенціалом, технологічним забезпеченням, отриманими результатами.

Значний вплив на прийняття керівниками фінансових рішень має послідовність етапів процесу фінансового адміністрування та менеджменту, що відзначається поставленою метою у конкретному періоді. При цьому на окремих етапах процесу фінансового управління метою може бути: зростання обсягу наданих послуг; максимізація прибутку й мінімізація витрат; забезпечення рентабельної діяльності; мінімізація ризиків; максимізація ринкової вартості господарюючої одиниці; виживання у конкурентному просторі; досягнення фінансової рівноваги; лідерство у боротьбі з конкурентами; отримання необхідного розміру фінансових ресурсів для виконання визначених повноважень; виконання фінансового плану; фінансування необхідних видатків; забезпечення отримання стабільних та систематичних власних доходів та ін.

Отже, поняття фінансового адміністрування та фінансового менеджменту суб'єктів господарювання доцільно розділяти зважаючи на дії таких аспектів.

По-перше, хоча мета, об'єкти, суб'єкти обох управлінських систем є однаковими, проте принципи, завдання та інструменти їх організації й функціонування дещо відрізняються. При формулюванні завдань та принципів фінансового адміністрування і менеджменту суб'єктів господарювання визначальними є мета і специфіка їх звичайної діяльності та такі особливості їх функціонування, які стосуються: коригування доходів відповідно до витрат чи коригування видатків до доходів; рівня контролю, який може бути корпоративний або суспільний; обмеженості фінансових ресурсів чи їх еластичності; тенденції фінансових ресурсів (збалансування чи дефіцит); спрямування витрат на суспільні потреби чи на максимізацію прибутку.

По-друге, хоча фінансовий менеджмент та фінансове адміністрування суб'єктів господарювання представляють собою процес прийняття рішень, ієрархічно підпорядковуються і забезпечують здійснення владних повноважень одних осіб стосовно інших, проте у фінансовому менеджменті переважають економічні та організаційні характеристики, а у фінансовому адмініструванні – дисциплінарні та процедурні.

По-третє, хоча і єдиного погляду на пріоритетність цілей фінансового менеджменту в економічній літературі не існує, проте цілі фінансового менеджменту значно ширші й більш багатогранні, ніж фінансового адміністрування, що можна пояснити свободою економічного вибору, який лежить в основі фінансового менеджменту.

Оскільки ж завдання реалізуються у контексті визначеної мети, зазначимо, що загалом фінансовий менеджмент спрямований на задоволення інтересів власників капіталу. Відповідно, метою фінансового менеджменту у прибуткових установах є досягнення високого рівня добробуту акціонерів. Метою фінансового менеджменту в неприбуткових установах також є забезпечення виконання завдань поставлених власником, проте із мінімально можливими витратами.

До завдань фінансового адміністрування суб'єктів господарювання належать такі як забезпечення: мінімально необхідної фінансової бази суб'єктів господарювання на основі норм та нормативів, встановлених положеннями чинного законодавства; реалізації фінансової стратегії шляхом фінансового планування фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання; контролю за наявністю і рухом майна, використання матеріальних і фінансових ресурсів відповідно до затвердженого фінансового плану; точності та своєчасності відображення усіх господарських операцій у відповідних фінансових документах; повноти й достовірності інформації при складанні фінансової звітності; раціонального та ефективного використання фінансових ресурсів суб'єктів господарювання згідно із визначеними напрямками; своєчасного запобігання негативним явищам у фінансово-господарській діяльності, виявлення і мобілізація внутрішніх резервів та ін.

Вирішення усіх вищевказаних завдань можливе за наявності збалансованої системи завдань, при погодженні пріоритетної на певний момент мети з основними стратегічними й тактичними цілями суб'єктів господарювання. Таким чином, ефективність реалізації основної мети і вирішення поставлених завдань у контексті фінансового адміністрування та менеджменту суб'єктів господарювання визначаються обґрунтованістю їх фінансової політики, стратегії і тактики.

І тактичні, і стратегічні цілі фінансового адміністрування й менеджменту є однаково пріоритетними, незважаючи на те, що згідно з принципом стратегічної орієнтованості тактика фінансового управління є формою деталізації стратегії і розробляється відповідно до раніше визначених стратегічних орієнтирів діяльності суб'єктів господарювання. Проте, коли на практиці виникає необхідність покращити поточні фінансові показники, керівники суб'єктів господарювання вимушені на деякий час відмовитися від певних стратегічних дій.

Висновки. Отже, за умов розвитку ринкових відносин ефективно управління фінансовими ресурсами суб'єктів господарювання неможливе без застосування таких системних ознак, які притаманні як фінансовому менеджменту, так і фінансовому адмініструванню і які, з одного боку, дають можливість

вирізняти ці дві управлінські системи, а з іншого – показують сутність й необхідність кожної з них, їх взаємозв'язок і взаємодоповнюваність. Відповідно фінансове адміністрування і менеджмент суб'єктів господарювання як види управлінської діяльності передбачають прийняття фінансових рішень щодо управління формуванням, розподілом і використанням фінансових ресурсів з метою забезпечення ефективного функціонування суб'єктів господарювання, враховуючи як положення чинного нормативно-правового та інструктивного матеріалу, встановлені правила і процедури, так і принципи свободи економічного вибору. Проблематика фінансового адміністрування і менеджменту не вичерпується питаннями, розглянутими в статті, і потребує подальших досліджень їх функцій і принципів, особливостей застосування в діяльності суб'єктів господарювання.

Література:

1. Фінанси : підручник / за ред. С. І. Юрія, В. М. Федосова. – 2-ге вид. переробл. і допов. – К. : Знання, 2012. – 687 с.
2. Кнейслер О. В. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. / О. В. Кнейслер. – Т. : Вектор, 2008. – 322 с.
3. Большой экономический словарь [Текст] / под ред. А. Н. Азрилияна. – 7-е изд., доп. – М. : Институт новой экономики, 2007. – 1472 с.
4. Малиновський В. Я. Словник термінів і понять з державного управління / В. Я. Малиновський. – К. : Центр сприяння інститут. розвитку держ. служби, 2005. – 254 с.
5. Кривокульська Н. Адміністративний менеджмент у системі менеджменту органів державної влади / Н. Кривокульська // Вісник нац. академії державного управління при Президенті України. – 2013. – № 1. – С. 22–29.
6. Мельник А. Ф. Менеджмент державних установ і організацій : навч. посіб. / А. Ф. Мельник, А. Ю. Васіна, Н. М. Кривокульська ; за ред. А. Ф. Мельник. – К. : ВД «Професіонал», 2006. – 464 с.
7. Cobuild C. English Language Dictionary / Cobuild Collins : Harper Collins Publishers, 1993.
8. Block S. Foundations of Financial Management / Stanley B. Block, Geoffrey A. Hirt, Irwin McGraw-Hil, 2000. – 682 p.
9. Бланк И. А. Финансовый менеджмент : учеб. курс / И. А. Бланк. – К. : Ника-Центр, Эльга, 2003. – 528 с.
10. Воробьев Ю. Н. Финансовый менеджмент : учеб. пособие / Ю. Н. Воробьев. – Симферополь : Таврия, 2007. – 632 с.
11. Фінансовий менеджмент : підруч. / кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А. М. Поддєрьогін. – К. : КНЕУ, 2005. – 536 с.